

due to continuous improvement of threats, increasing the impact of negative factors. This leads to a direct dependence of the financial security of the financial market participant on the effectiveness of his financial security policy. The article states that the main instrument by which a financial market participant implements and implements financial security policy is its financial security system. The principles of the financial security system of a participant in the financial market are based on the basic provisions of the theory of security and are determined taking into account the specifics and objectives of economic activity. The system of financial security of the participant in the financial market is its stabilizing and adaptive tool, a complex functional unit that performs functions of control, analysis, regulation, forecasting of the financial status of a participant in the financial market in order to achieve the goals of economic activity and effective counteraction to external and internal negative influences (threats).

Key words: *financial security policy, financial market participant, financial interests, financial resources, protection management, threats.*

УДК 001:316.43

Федорова Н. Є.

МІСЦЕ НАУКИ В СТРУКТУРІ СУСПІЛЬНОЇ СИСТЕМИ

У статті аналізується структура суспільної системи та розглядається можливість виділення науки в її самостійну підсистему. Доводиться необхідність дослідження впливу науки на соціально-економічний розвиток через аналіз наслідків її впливу не тільки на економічну, а й на всі інші підсистеми суспільної системи.

Ключові слова. *Соціально-економічний розвиток, суспільна система, складові суспільної системи, економічна підсистема, соціокультурна підсистема, екологічна підсистема, політико-правова підсистема, наукова підсистема.*

Постановка проблеми. Сучасна інформаційна епоха характеризується докорінною трансформацією системи продуктивних сил та підсиленням соціально-економічної ролі інформації та знань й, відповідно, науки як їх джерела. Загальновизнаним серед вчених-економістів є той факт, що сьогодні «наука стала основною виробничою силою, а її вплив на соціальний прогрес і економічне зростання постійно збільшується,... сприяє удосконаленню усіх виробничих сил, призводячи до зростання масштабів виробництва і споживання продукції (робіт, послуг), збільшення рівня життя і добробуту населення» [1]. Так, створення якісно нової системи управління наукоємними виробництвами, для яких характерно широке застосування та найшвидше впровадження новітніх високих технологій, забезпечує прибутковість капітальних вкладень в 20-40%, крім того, до 85% приросту валового внутрішнього продукту припадає на частку наукоємних товарів [2]; світовий ринок наукоємної продукції зростає у 2-2,5 рази швидше порівняно з темпами росту світової економіки [3].

Виходячи з цього в сучасних умовах важливою проблемою виступає прискорення науково-технологічного прогресу, що породжує необхідність теоретичного обґрунтування як місця науки в сучасній системі, так і її ролі в забезпеченні прогресивного соціально-економічного розвитку національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджуючи вплив науки на розвиток, вчені минулого розглядали її в якості:

- джерела зростання моральності, справедливості та свободи (просвітництво);
- фактору економічного зростання (класики та неокласики);
- джерела раціоналізації і оптимізації всього суспільного життя (інституціоналісти-технократи);
- джерела інноваційного розвитку (вітчизняні теорії інноваційного розвитку Л. Федулової, В. Онікієнко, Л. Антонюка тощо).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Філософські й економічні праці здебільшого містять аналіз впливу науки на розвиток суспільної системи взагалі або її окремих складових – економічної, соціальної, правової, інституційної, екологічної тощо. Однак, така зосередженість на аналізі окремих складових суспільної системи та механізмах їх впливу на розвиток залишає поза увагою той факт, що суспільство – це складна система, в якій кожен компонент чинить рівноправний вплив на розвиток та виконує певну специфічну функцію в житті суспільства.

Метою статті виступає аналіз основних підсистем суспільної системи та їх ролі в забезпеченні прогресивного соціально-економічного розвитку, а також місця серед них науки.

Виклад основного матеріалу. Оскільки суспільство – це цілісний організм, складна система, що функціонує на основі матеріального й морального синтезу [3, 67], в якій кожен компонент чинить рівноправний вплив на розвиток, в процесі дослідження закономірностей останнього, на наше глибоке переконання, необхідно здійснювати аналіз не тільки економічної основи суспільної системи, а й інших її компонентів. Доведено, що дослідження зв'язків і механізмів взаємодії елементів системи містить ключ до розвитку й управління ним, оскільки кожна підсистема суспільної системи, будучи певною мірою автономною, виступає логічним доповненням інших, що є головною умовою несуперечливого розвитку системи як цілого [5, 22-31]. Все це дозволяє дійти висновку, що акцентування уваги на окремих складових розвитку суспільства не дає можливості прослідкувати та врахувати взаємовплив ефектів впливу науки на кожную сферу суспільної системи в комплексі, оскільки наука впливає на розвиток суспільства через вплив на певні його елементи, які через зв'язки з іншими елементами системи створюють умови розвитку. Тому, на нашу думку, вплив науки на розвиток суспільної системи доцільно досліджувати, використовуючи системний та інституціональний підхід.

Перший надасть можливість дослідити суспільну систему як цілісну множину елементів в сукупності відношень і зв'язків між ними. Відомо, що система (від дав.-гр. *σύνστημα* – «сполучення», «ціле», «з'єднання») – множина взаємопов'язаних елементів, що утворюють єдине ціле, взаємодіють з середовищем та між собою і мають певну мету [6]. Складові системи – це елементарні утворення, що зберігають у специфічній формі її цілісні властивості; структура системи – її внутрішня організація, спосіб взаємозв'язку компонентів, які її утворюють [7, 107]. Позитивна роль системного підходу проявляється в тому, що він націлений на пошук конкретних механізмів цілісності об'єкту і виявлення досить повної типології його зв'язків. Як зазначає російський дослідник І. В. Прангішвілі, системний, або цілісний підхід дозволяє розкрити характер системних протиріч, виявити складний взаємозв'язок різних проблем та розробити стратегію вирішення поставлених завдань [8].

Другий дозволить долучити до аналізу процесів суспільного розвитку та ролі в ньому науки вплив на економіку неекономічних факторів (права, моралі, культури, політики, релігії), тобто урівновжити з позиції забезпечення прогресивного розвитку економічну підсистему з іншими складовими суспільної системи – соціальною, культурною, політичною тощо.

Враховуючи вищевикладене, зробимо спробу виокремити головні елементи суспільної системи, та визначити місце в ній науки, адже знання структури системи – це знання закону, за яким формуються її елементи і відношення між ними, їх «внесок» в реалізацію загальної мети системи. В подальшому це надасть можливість дослідити вплив науки на кожен з зазначених елементів та на систему в цілому та визначити механізми забезпечення прогресивного вектору суспільного розвитку.

Звертаючись до праць вітчизняних та зарубіжних науковців щодо аналізу структури суспільної системи, приходимо до висновку, що єдиної узагальненої моделі її внутрішньої побудови не існує. Так, відомий американський соціолог Т. Парсонс, розвиваючи теорію структурного функціоналізму, визначає суспільство як систему відносин між людьми, з'єднуючою основою якої є норми і цінності. Норми об'єднані в інститути, що мають певну структуру і виконують функції, спрямовані на досягнення стабільності суспільства. На думку вченого, цілісність суспільства досягається шляхом інтеграції загальноприйнятих соціальних цінностей і норм, для чого необхідна їх трансформація із примусового режиму впливу на дії індивідів у добровільний за допомогою культури.

Структура суспільства у Т. Парсонса включає чотири основні підсистеми:

- соціальну («соціетальне співтовариство»), що виступає ядром та виконує функцію інтеграції, або поєднання системи норм з колективною організацією, що характеризується єдністю та внутрішньою логікою, а основним інструментом виступають норми, або обов'язки;

- культурну («систему відтворення зразку, або фідучіарну»), що виконує функцію відтворення зразку, генералізуючи цінності;

- політичну, що виконує функцію ціледосягнення через формування колективів за допомогою примусу, санкцій, права та судових органів;

- економічну, що виконує функцію адаптації через практичне використання ресурсів з метою підвищення адаптивного потенціалу системи за допомогою ролей [9].

Як бачимо, така побудова суспільної системи передбачає абсолютизацію соціальної підсистеми, яка визначається як базова, що, на нашу думку, не відповідає дійсності, оскільки всі елементи суспільної системи рівноправні, виконуючи в ній певну функцію. Окрім того, у вказаному підході не визначене місце науки як центральної категорії наявного аналізу.

Російський дослідник Ю. Яковець, використовуючи модель піраміди цивілізації, виділяє п'ять її елементів:

- людина (сім'я), до якої входять такі елементи, як потреби, здатності, знання, вміння, інтереси, воля;

- технологічний спосіб виробництва, що включає: засоби та предмети праці, джерела енергії, природні ресурси, технології та організацію виробництва;

- економічний спосіб виробництва, що складається з структури відтворення, форм власності, обміну, розподілу та економічного управління;

- соціально-політичний устрій: соціальні, національні, політичні, державні та правові елементи;

- суспільну свідомість – наука, культура, освіта, мораль, ідеологія, релігія [10].

Вказаний підхід, як і попередній, вказує на нерівнозначність елементів цивілізації (суспільної системи), та їх різний внесок в процес суспільного розвитку, що, на наше глибоке переконання, не відповідає дійсності. Позитивним моментом тут виступає визначення конкретного місця науки в суспільній системі – на думку вченого, воно знаходиться у сфері суспільної свідомості, хоча, на наш погляд, не обмежується лише нею.

Вітчизняний дослідник Ю. Піліпенко в процесі дослідження структури суспільної системи подає її як взаємопов'язану цілісність культурної, демографічної, економічної, політичної інституційної та технологічної систем [5]. Використовуючи структурно-функціональний метод, дослідник аналізує взаємний вплив та роль кожної з них в забезпеченні суспільного розвитку, акцентуючи увагу на технологічній підсистемі, в якій наука виступає структурним елементом; але, на нашу думку, наука в силу своєї специфіки здатна вийти за її рамки та набути статусу самостійного елементу.

Доведено, що доказовою базою автономності наукової підсистеми суспільної системи можна вважати виділення в ній: власного механізму саморозвитку, власного ресурсу саморозвитку та специфічних інститутів і організацій [там само].

Специфічним механізмом саморозвитку наукової системи виступає зростання обсягу накопичених знань. Так, ще в 1844 р. Ф. Енгельс сформулював положення про прискорений ріст науки: «Наука рухається вперед пропорційно масі знань, успадкованих нею від попереднього покоління» [11, 568]. Розвитку науки властивий кумулятивний характер: на кожному історичному етапі вона підсумовує в концентрованому виді свої минулі досягнення, і кожен результат науки входить невід'ємною частиною в її загальний фонд, не перекреслюючи наступними успіхами пізнання, а лише переосмислюючи і уточнюючи [12]. На підтвердження вказаної тези працює той факт, що у XX столітті світова наукова інформація подвоювалася за 10-15 років; якщо в 1900 році було близько 10 тисяч наукових журналів, то натеper їх вже кілька сотень тисяч; понад 90% всіх найважливіших науково-технічних досягнень припадає на XX ст. [13]. Вказане дозволяє дійти висновку, що наука має досить специфічні механізми саморозвитку, що полягають у накопиченні та використанні наукових знань, які виступають фундаментом подальших наукових відкриттів.

Щодо ресурсів саморозвитку, то в науковій сфері вони також набувають досить специфічного характеру та виступають у якості інформації та знань як результатів наукового пізнання. Термін «інформація» (від лат. «Informātiō») означає «відомості про які-небудь події, чийсь діяльність і т. ін.; повідомлення про щось» [14, 42]. При цьому важливо відзначити, що інформація, на відміну від знання, – це лише сукупність відомостей про об'єкт, що може бути достовірною або недостовірною, перевіреною та неперевіреною, тоді як знання – «сукупність відомостей з якої-небудь галузі, набутих у процесі навчання, дослідження і т. ін. [15]; результат пізнавальної діяльності, система придбаних з її допомогою понять про дійсність [16, 641]; перевірений практикою результат осягнення дійсності, її відображення в свідомості людини; система відомостей про закономірності розвитку природи, суспільства, мислення; наука» [17]. Таким чином, знання – це форма інформації, існування систематизованого результату інтелектуальної діяльності людини (пізнання). Накопичення достовірної інформації та активний науковий пошук сприяють перетворенню інформації у знання, а сукупність накопичених людством знань виступає як наука. Водночас розвиток науки сприяє формуванню як нових знань, так і розробці нової інформації, що може слугувати джерелом нових знань у майбутньому, в чому проявляється невпинний саморозвиток науки.

Специфічність знання як економічного ресурсу проявляється в наступному:

- не зникає в процесі суспільного споживання та не підлягає фізичній та моральній зношеності, здатне еволюціонувати;
- в силу унікальності й неможливості точної оцінки ефекту від його майбутнього використання не має точної вартісної оцінки;
- не підлягає відчуженню. Навіть при дії системи захисту авторських прав та патентів нове наукове відкриття під впливом часу стає надбанням суспільства та починає працювати на підвищення суспільного добробуту;

–здатне оказувати безпосередній вплив на всі інші елементи суспільної системи, змінювати їх структуру та якість.

Таким чином, наукова система має в своєму розпорядженні особливий ресурс саморозвитку, який в постіндустріальну інформаційну епоху перетворюється на економічне благо та найважливіший фактор виробництва. Як відомо, виробництво і споживання знань займає усе більшу питому вагу серед продуктів, вироблених сучасними господарськими системами, визначаючи місце окремих країн і регіонів у світовому поділі праці, які значно впливають на характер, темпи і джерела прогресивного розвитку суспільства.

Стосовно наявності в науковій системі специфічних інститутів і організацій можна зазначити, що оформлення науки як соціального інституту відбулося ще у кінці XVII – початку XVIII ст., коли в Європі були утворені перші наукові об'єднання й академії і почалося видання наукових журналів.

Якщо визначити науку як особливий суспільний комплекс, або суспільний інститут, функцією якого є виробництво, нагромадження, поширення і використання інформації і знань з метою забезпечення цілей прогресивного розвитку, ми можемо виділити наступні його інституціональні компоненти:

- систему норм, цінностей і правил, що визначають наукову діяльність;
- наукові установи;
- систему кооперації та поділу праці в сфері наукових досліджень;
- органи державного управління в сфері наукової діяльності;
- сферу освіти;
- наукові державні та міжнародні конференції, симпозіуми;
- методологію і методи наукового дослідження;
- систему категорій, теоретичних знань і емпіричних даних;
- будь-які носії наукової та освітньої інформації, колектори знань;
- комунікації – засоби передачі інформації.

Наведений аналіз дозволяє зробити висновок стосовно відносної автономності наукової системи, що дає підставу виділити її в окрему підсистему суспільної системи поряд з економічною, політико-правовою соціокультурною та екологічною. Якщо перші три з названих підсистем є постійним предметом наукового пошуку, остання почала актуалізуватися останніми десятиліттями у зв'язку з загостренням екологічних проблем. Слід також додати, що вказана підсистема потребує окремої уваги виходячи з формулювання мети прогресивного соціально-економічного розвитку – серед іншого «гармонізація відносин «людина – природа – суспільство – майбутні покоління»».

Таким чином, суспільну систему можна подати в якості сукупності економічної, соціокультурної, екологічної, політико-правової та наукової підсистем, кожна з яких відіграє особливу роль в забезпеченні прогресивного соціально-економічного розвитку та містить набір компонентів, що виступають його факторами, тобто їх динаміка впливає на швидкість і навіть вектор розвитку.

Економічна підсистема являє собою сукупність суспільних відносин з приводу господарювання. В загальному вигляді вона включає: систему продуктивних сил та виробничих відносин, об'єднаних певним господарським механізмом [18, 63], а її головної метою виступає виробництво економічних благ з метою задоволення зростаючих матеріальних й нематеріальних потреб суспільства. Єдність економічної та наукової підсистеми проявляється в тому, що економіка використовує науковий продукт з метою оптимізації системи господарювання задля більш повного задоволення суспільних потреб з мінімальними витратами економічних ресурсів.

Соціокультурна підсистема виступає комплексом взаємодій та зв'язків між окремими людьми або групами людей, які встановлюються в процесі спільної

практичної та духовної діяльності з приводу використання всієї сукупності матеріальних та духовних цінностей, створених людством протягом його історії.

Головними елементами вказаної підсистеми, на нашу думку, виступають:

– людина, її потреби, здатності, знання, вміння, інтереси, воля, свідомість, мотивація;

– громадянське суспільство;

– культура як сукупність матеріальних та духовних цінностей, створених людством протягом його історії, а також історично набутий набір правил всередині соціуму для його збереження та гармонізації.

Метою існування вказаної підсистеми виступає формування свідомості людини, її потреб та інтересів, а також стимулів та мотивацій для їх задоволення. Очевидно, що наука як система знань входить в зазначену підсистему, втілюючись в знаннях та вміннях. Отже, вказана підсистема сприяє формуванню науки як самостійної підсистеми, тоді як в економічній підсистемі використовуються її результати в ході господарської діяльності.

Екологічна підсистема поєднує систему суспільних відносин, пов'язаних з природокористуванням. Більшою мірою вказана підсистема пов'язана з економічною, адже природа виступає головним джерелом природних ресурсів, які суспільство використовує в процесі виробництва, однак вона пов'язана і з соціокультурною підсистемою в тій площині, де природа використовується не для господарської діяльності, а в якості самостійної цінності – використання оточуючого природного середовища для існування людини та задоволенні її неекономічних потреб. Тут вказана підсистема виступає елементом якості життя людини, на який в значній мірі впливає стан оточуючого природного середовища.

Вказана підсистема включає:

– природу (природні ресурси та природні умови);

– суб'єктів природокористування (індивід, родина, колектив, фірма, держава);

– норми й правила природокористування (природоохоронне законодавство, неформальні правила природокористування).

Особливістю вказаної підсистеми в контексті нашого аналізу виступає те, що вона, не маючи в своєму розпорядженні дієвих механізмів впливу на суспільну систему, продукує певні виклики, що проявляються в порушенні стану екосистеми та породжують гостру необхідність вирішення екологічних проблем, тим самим сприяючи прогресивному розвитку суспільства.

Наука, не входячи безпосередньо в структуру даної підсистеми, безумовно, чинить на неї вагомий вплив при посередництві економічної підсистеми – розвиток науки й техніки здатний як загострити екологічні проблеми, так і знайти варіанти для їх нівелювання. Окрім того, наука може впливати на ефективність природокористування за допомогою соціокультурної та політико-правової підсистем через зміну цінностей шляхом розвитку суспільної свідомості в першому випадку і оптимізацію природоохоронного законодавства у другому.

Політико-правова підсистема пов'язана з функціонуванням державного інституту управління суспільними відносинами з метою гармонізації інтересів суспільства та його окремих груп, реалізації довгострокових цілей суспільства, забезпечення національної безпеки тощо.

Вказану підсистему можна розглядати як сукупність державних органів влади й управління; політичних партій, об'єднань та політичних рухів та системи права (ціннісно-нормативних структур). Політико-правова підсистема виступає найважливішим елементом суспільної системи з точки зору забезпечення цілей прогресивного соціально-економічного розвитку, адже вона має в своєму

розпорядженні комплекс важелів впливу на суспільну поведінку індивідів, що обумовлює протікання соціально-економічних процесів в бажаному напрямку. При цьому наука може виступати джерелом вдосконалення методів та інструментів державного регулювання суспільних процесів.

Насамкінець, наукова підсистема втілює суспільні відносини з приводу формування, накопичення, розповсюдження та використання знань з метою забезпечення цілей прогресивного соціально-економічного розвитку суспільства.

Головними елементами вказаної підсистеми, на нашу думку, виступають:

- виробники знань – науковці та їх об'єднання;
- сфера освіти як підґрунтя науки;
- методологія і методи наукового дослідження;
- система категорій, теоретичних знань і емпіричних даних;
- система накопичення й передачі інформації.

Наукова підсистема також зазнає впливу науки як сукупності знань, в процесі свого розвитку, адже, як вже зазначалося, накопичення знань сприяє кумулятивному розвитку наукової підсистеми суспільної системи.

Висновки. Отже в суспільній системі функціонують тісно поєднані рівноправні підсистеми, кожна з яких чинить вплив на інші її складові. На нашу думку, саме в гармонійному і несуперечливому поєднанні вказаних підсистем лежить ключ до формування моделі прогресивного соціально-економічного розвитку. При цьому особливість наукової підсистеми проявляється в її здатності якісно змінювати всі інші елементи суспільної системи, тому шляхом до визначення умов прогресивного розвитку виступає дослідження впливу науки на основні складові суспільної системи у їх поєднанні, оскільки наслідки впливу науки на розвиток суспільної системи може бути неоднозначним для її складових: позитивно проявляючись в одній сфері, зазначений вплив може мати протилежний вплив в одній або декількох інших сферах. Таким чином, нівелювавши негативні прояви впливу науки на всі основні складові суспільної системи, можна досягти стратегічної мети її прогресивного розвитку.

Список використаної літератури

1. Тодосийчук А. В. Наука как фактор социального прогресса и экономического роста [Электронный ресурс] / А. В. Тодосийчук. – 2-е изд., перераб и доп. – Москва : НИИ экономики науки и образования, 2005. – 428 с. – Режим доступа : http://www.bim-bad.ru/docs/todos_science.pdf ; Todosiychuk A. V. Nauka kak faktor sotsialnogo progressa i ekonomicheskogo rosta [Elektronnyy resurs] / A. V. Todosiychuk. – 2-е изд., pererab i dop. – Moskva : NII ekonomiki nauki i obrazovaniya, 2005. – 428 s. – Rezhim dostupa : http://www.bim-bad.ru/docs/todos_science.pdf
2. Узун Д. Д. Исследование границ области применения показателя наукоемкости / Д. Д. Узун // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2010. – № 4. – С. 39-47 ; Uzun D. D. Yssledovanye hranyts oblasti pryumeneniya pokazatelia naukoemkosti / D. D. Uzun // Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy mashynobudivnoi haluzi: problemy teorii ta praktyky. – 2010. – № 4. – С. 39-47
3. Лесько О. Й. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств за сучасних умов [Електронний ресурс] / О. Й. Лесько, І. В. Причепка // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2016. – № 1. – С. 44-48. – Режим доступу : <http://iprychepa.vk.vntu.edu.ua/file/154214a7056ec81fc38da723a012eaf2.pdf> ; Lesko O. Y. Problemy innovatsiino-investytiinoho rozvytku promyslovykh pidpriemstv za suchasnykh umov [Elektronnyi resurs] / O. Y. Lesko, I. V. Prychepa // Visnyk Vinnytskoho

politekhnichnoho instytutu. – 2016. – № 1. – S. 44-48. – Rezhym dostupu : <http://iprychepa.vk.vntu.edu.ua/file/154214a7056ec81fc38da723a012eaf2.pdf>

4. Пилипенко Г. М. Інституціональні чинники співвідношення державної та ринкової координації економічної діяльності : моногр. / Г. М. Пилипенко. – Дніпропетровськ : Національний гірничий університет, 2012. – 293 с. ; Pylypenko H. M. Instytutsionalni chynnyky spivvidnoshennia derzhavnoi ta rynkovoї koordynatsii ekonomichnoi diialnosti : monohr. / H. M. Pylypenko. – Dnipropetrovsk : Natsionalnyi hirnychyї universytet, 2012. – 293 s.

5. Пилипенко Ю. І. Технологічна структура національної економіки: теорія, практика та регулювання : моногр. / Ю. І. Пилипенко. – Дніпропетровськ : Національний гірничий університет, 2010. – 202 с. ; Pylypenko Yu. I. Tekhnolohichna struktura natsionalnoi ekonomiky: teoriia, praktyka ta rehuliuвання : monohr. / Yu. I. Pylypenko. – Dnipropetrovsk : Natsionalnyi hirnychyї universytet, 2010. – 202 s.

6. Перегудов Ф. І. Введение в системный анализ / Ф. І. Перегудов, Ф. П. Тарасенко. – Москва : Высшая школа, 1989. – 367 с. ; Peregudov F. I. Vvedenie v sistemnyy analiz / F. I. Peregudov, F. P. Tarasenko. – Moskva : Vysshaya shkola, 1989. – 367 s.

7. Афанасьев В. П. Системность и общество / В. П. Афанасьев. – Москва : Политиздат, 1980. – 367 с. ; Afanasev V. P. Sistemnost i obshchestvo / V. P. Afanasev. – Moskva : Politizdat, 1980. – 367 s.

8. Прангишвили И. В. Системный подход, системное мышление и энтропизация фундаментальных знаний / И. В. Прангишвили // Проблемы управления. – 2003. – № 1. – С. 3-7 ; Prangishvili I. V. Sistemnyy podkhod, sistemnoe myshlenie i entropizatsiya fundamentalnykh znaniy / I. V. Prangishvili // Problemy upravleniya. – 2003. – № 1. – S. 3-7

9. Парсонс Т. Система современных обществ / Т. Парсонс ; пер. с англ. Л. А. Седова, А. Д. Ковалева; под ред. М. С. Ковалевой. – Москва : Аспект Пресс, 1998. – 270 с. ; Parsons T. Sistema sovremennykh obshchestv / T. Parsons ; per. s angl. L. A. Sedova, A. D. Kovaleva; pod red. M. S. Kovalevoy. – Moskva : Aspekt Press, 1998. – 270 s.

10. Яковец Ю. История цивилизаций / Ю. Яковец. – Москва : ВлаДар, 1995. – 461 с. ; Yakovets Yu. Istoriya tsivilizatsiy / Yu. Yakovets. – Moskva : VlaDar, 1995. – 461 s.

11. Маркс К. Сочинения / К. Маркс, Ф. Энгельс. – Москва : Политиздат, 1956. – 690 с. ; Marks K. Sochineniya / K. Marks, F. Engels. – Moskva : Politizdat, 1956. – 690 s.

12. Наука [Электронный ресурс] // Большая советская энциклопедия. - Режим доступа : <http://bse.sci-lib.com/article080405.html> ; Nauka [Elektronnyy resurs] // Bolshaya sovetskaya entsiklopediya. - Rezhim dostupa : <http://bse.sci-lib.com/article080405.html>

13. Философия и методология науки [Электронный ресурс] / под ред. В. И. Купцова. - Режим доступа : <http://philosophica.ru/metodology/21.htm> ; Filosofiya i metodologiya nauki [Elektronnyy resurs] / pod red. V. I. Kuptsova. - Rezhim dostupa : <http://philosophica.ru/metodology/21.htm>

14. Словник української мови у 11-ти т. / за ред. І. К. Білодід та ін. – Київ : Наук. думка, 1973. – Т. 4. – 840 с. ; Slovnyk ukrainskoї movy u 11-ty t. / za red. I. K. Bilodid ta in. – Kyiv : Nauk. dumka, 1973. – Т. 4. – 840 s.

15. Словник української мови у 11-ти т. / за ред. І. К. Білодід та ін. – Київ : Наук. думка, 1972. – Т. 3. – 744 с. ; Slovnyk ukrainskoї movy u 11-ty t. / za red. I. K. Bilodid ta in. – Kyiv : Nauk. dumka, 1972. – Т. 3. – 744 s.

16. Знание [Электронный ресурс] // Ушаков Д. Н. Толковый словарь русского языка / Д. Н. Ушаков. - Режим доступа : <http://slovar.cc/rus/ushakov/401624.html> ; Ushakov D. N. Tolkovyy slovar russkogo yazyka [Elektronnyy resurs] / D. N. Ushakov. - Rezhim dostupa : <http://slovar.cc/rus/ushakov/401624.html>

17. Знание [Электронный ресурс] // Интернет-словарь Ефремовой. - Режим доступа : http://slovoonline.ru/slovar_efremova/b-8/id-29562/znanie.html ; Znanie [Elektronnyy resurs] // Internet-slovar Yefremovoy. - Rezhim dostupa : http://slovoonline.ru/slovar_efremova/b-8/id-29562/znanie.html

18. Економічна теорія: політекономія : підруч. / за ред. В. Д. Базилевича. – Київ : Знання-Прес, 2001. – 581 с. ; Ekonomichna teoriia: politekonomiia : pidruch. / za red. V. D. Bazylevycha. – Kyiv : Znannia-Pres, 2001. – 581 s.

Стаття надійшла до редакції 04.10.2017.

N. Fedorova

LOCATION OF SCIENCE IN A SOCIAL SYSTEM STRUCTURE

Methods. *The results obtained through the use of methods: systemic - in the process of studying the components of the social system; institutional - in substantiating the need to study both economic and other subsystems of the socio-economic system; general and special - in establishing the unity of existing approaches to structuring the social system; analysis - in determining the components of individual subsystems of the social system.*

Results. *Is proved that during the analysis of the social system in the process of its progressive development and the definition of its driving forces and acceleration mechanisms is not sufficiently limited to the study of individual components because society is a complex system in which each component has an equal impact on development and performs a specific function in the functioning of society.*

Is proved that the emphasis on individual components of the development of society does not allow to trace and take into account the process of combining the effects of science on each sphere of the social system in the complex, since science affects the development of society through the influence on certain elements of it, which, through links with other elements of the system, create conditions for development.

In this regard, an attempt was made to identify the main components of the social system and their role in ensuring the progressive socio-economic development - economic, socio-cultural, environmental, political and legal, as well as the place among them science.

Novelty. *Is proved that science, due to its own specificity, which consists in: the existence of its own mechanism of self-development (accumulation of the amount of knowledge), its own resource of self-development (information and knowledge) and specific institutes and organizations (scientific society) can be considered as an independent subsystem of the social system, whose a special role is the qualitative improvement of all components of the social system, which promotes progressive socio-economic development.*

Practical value. *Since in the harmonious and consistent combination of all components of the social system lies the key to the formation of a model of progressive socio-economic development, by way of determining the conditions for its support is the study of the impact of science on the main components of the social system in their combination because the effects of science on the development of the social system may be ambiguous for its components.*

Thus, by leveling out the negative manifestations and enhancing the positive effects of science on all the major components of the social system, it is possible to achieve the strategic goal of its progressive development.

Key words. *Social and economic development, the social system, the components of the social system, the economic system, the socio-cultural system, the ecological system, the political and legal system, the scientific subsystem.*